

УДК 911.375:81'373.21](477.63)

Ю.В. Журавель

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СТВОРЕННЯ РЕЄСТРУ УРБАНОНІМІВ МІСТ І МІСТЕЧОК ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ

У статті розкрито поняття про урбаноніми; розглянуто структуру реєстру даних «Урбаноніми міст і містечок Дніпропетровщини», методику та принципи його створення; наведено фрагмент реєстру, визначено перспективи розширення бази даних та її використання.

Ключові слова: урбанонім, реєстр даних, внутрішньоміські об'єкти, Дніпропетровська область.

J. Zhuravel

CREATING THE URBANONIMS REGISTER OF CITIES AND TOWNSHIPS OF DNIPROPETROVSK REGION

The concept of urbanonims has been covered in the article; the structure of registry data named «Urbanonims of cities and townships of Dnipropetrovsk region» and methods and principles of its creation have been reviewed; a fragment of the registry has been done; the prospects of expansion of the database and its use have been defined.

Keywords: urbanonim, registry data, intercity objects, Dnipropetrovsk region.

Ю.В. Журавель

СОЗДАНИЕ РЕЕСТРА УРБАНОНИМОВ ГОРОДОВ И ПОСЁЛКОВ ГОРОДСКОГО ТИПА ДНЕПРОПЕТРОВЩИНЫ

В статье раскрыто понятие об урбанонимах; рассмотрена структура реестра данных «Урбанонимы городов и посёлков городского типа Днепропетровщины», методика и принципы его создания; приведён фрагмент реестра; определены перспективы расширения базы данных и её использования.

Ключевые слова: урбаноним, реестр данных, внутригородские объекты, Днепропетровская область.

Вступ. Внутрішньоміські назви, іншими словами – урбаноніми, у межах Дніпропетровської області заслуговують на ґрунтовне дослідження. Вони дозволяють прослідкувати певну історичну епоху освоєння території та існування населеного пункту, створити картину розвитку даного населеного пункту, оскільки виникнення та формування урбанонімів тісно пов'язане з тенденціями розвитку суспільства.

У сучасній політичній ситуації в країні гостро стоїть задача перейменування внутрішньоміських об'єктів, зокрема назв вулиць, площ, проспектів та ін., а також назв самих міст і містечок, які пов'язані із соціалістичним минулим України. Існує низка законів і постанов, які регламентують такі зміни внутрішньоміських назв [7].

Створення і зберігання назв внутрішньоміських об'єктів у нормалізованому та систематизованому реєстрі даних Дніпропетровського регіону є досить важливим питанням. Такий реєстр здатний надати основні відомості про існуючі впорядковані внутрішньоміські об'єкти населених пунктів Дніпропетровщини, дозволить постійно оновлювати дані та матиме широкий доступ для користувачів.

Вихідні передумови. Питанням вивчення і дослідження урбанонімів різних регіонів світу та країни займалися і займаються багато вчених. Серед українських дослідників, які вивчали урбанонімію, слід виділити О. Суперанську, Н. Подольську, А.А. Титаренко та ін. [5, 7-9]. На сучасному етапі

розвитку суспільства важливим є збір, систематизація та збереження назв внутрішньоміських об'єктів саме на рівні міст і містечок, оскільки вони здатні надати загальні відомості про історичний розвиток цих поселень, а також відобразити політичні, соціальні та інші погляди суспільства [1, 2].

Метою статті є визначення місця урбанонімів у топонімії Дніпропетровської області, а також створення реєстру даних «Урбаноніми міст і містечок Дніпропетровщини». Для досягнення мети були поставлені такі задачі:

1. Визначити місце урбанонімів у топонімії Дніпропетровської області.
2. Виявити існуючі визначення поняття «реєстр даних».
3. Виокремити основний зміст, який матиме місце в реєстрі даних про урбаноніми міст і містечок Дніпропетровщини.

Виклад основного матеріалу. Жителі Дніпропетровщини найчастіше стикаються з урбанонімами порівняно з іншими групами топонімів – ойконімами, гідронімами, зоотопонімами, фітотопонімами, антропонімами тощо, оскільки частка міського населення області становить 82 %. Урбаноніми як категорія топонімів, що вживаються для позначення внутрішньоміських об'єктів, набувають чинності при існуванні населених пунктів (міст, містечок). Кількість урбанонімів поступово збільшується у зв'язку з постійною зміною меж населених пунктів, які поступово розширюють свої кор-

дони. Поряд зі старими назвами внутрішньоміських об'єктів одночасно починають існувати й нові. Урбаноніми є одним з найчисельніших за кількістю назв класом та виконують ряд функцій, основними серед яких є [3]:

– *агресна* – географічне розташування об'єкта у просторі;

– *інформативна* – кожний об'єкт несе у своєму змісті певну інформацію (наприклад, вул. Богдана Хмельницького, вул. Яружна, вул. Верстатобудівників, вул. Верхня, вул. Північна та ін.);

– *естетична* (наприклад, вул. Зелена, вул. Весняна, вул. Лебедина, вул. Фруктова тощо);

– *ідеологічна* – назва несе у своєму змісті пануючу в даному суспільстві політичну ідеологію (наприклад, проспект Карла Маркса, вул. Леніна, вул. Комсомольська).

Для зберігання урбанонімів пропонується створити реєстр даних «Урбаноніми міст і містечок Дніпропетровщини» за допомогою програмного забезпечення Microsoft Office (Microsoft Excel).

Існує декілька визначень терміна «реєстр»:

1. Реєстр вулиць та інших поіменованих об'єктів – інформаційний ресурс системи Містобудівного кадастру, що містить систематизований звід відомостей про офіційні та альтернативні власні назви об'єктів на території міста, історичні довідки про назви об'єктів та дані про просторову їх локалізацію на плані міста.

2. Реєстр (*рос.*) – форма систематизації, учёту; список, перелік, опис, система.

3. Реєстр – список, письмовий перелік чого-небудь [10].

Збір урбанонімів для створення реєстру проводився за електоральними даними, зокрема даними виборчих округів за 2014 рік; офіційними документами Дніпропетровської обласної ради; картографічними джерелами області та інтерактивними картами окремих міст і містечок Дніпропетровщини [7]. До реєстру даних для кожного урбаноніма заносилась інформація по 11 показниках, що відповідали 11 полям запису (рис.) [4]:

1. Порядковий номер урбаноніма.

2. Власна географічна назва урбаноніма по 20 містах і 46 містечках Дніпропетровської області, у тому числі і назви самих міст і містечок.

3. Назва урбаноніма латиницею.

4. Категорія урбаноніма.

5. Колишня назва урбаноніма (за наявності).

6. Адреса урбаноніма (населений пункт – місто або містечко та район міста, за наявності).

7. Принцип номінації урбаноніма.

7.1. За семантичним принципом:

7.1.1. Урбаноніми, пов'язані з фізико-географічними особливостями (вул. Балківська, Вербова, Степова, Заозерна, Лісна, Зелена Балка, Зелений Гай та ін.).

7.1.2. Урбаноніми, які вказують на розташування об'єкта (вул. Північна, Східна, Підгірна тощо).

7.1.3. Урбаноніми, які вказують на назви рослин (вул. Липова, Вишнева, Калинова, Тополина тощо).

7.1.4. Урбаноніми, які мають зоологічне походження (вул. Рибна, Зоологічна та ін.).

7.1.5. Меморіальні урбаноніми (вул. Кайдацька, Визволення тощо).

7.1.6. Урбаноніми, пов'язані з видатними посталями (бульвар Артема, Маршала Василевського, вул. Амундсена, Богдана Хмельницького, Беринга й ін.).

7.1.7. Урбаноніми релігійного і культового походження (вул. Троїцька, бульвар Слави тощо).

7.1.8. Урбаноніми, пов'язані з відносним часом їх виникнення (вул. Нова, Нововокзальна, Новоукраїнська, Старокодацька, Старокоротка, Новоорловська та ін.).

7.1.9. Урбаноніми, пов'язані з розмірами (вул. Велика Ковалівка, Велика, Мала тощо).

7.1.10. Урбаноніми, пов'язані з міграцією (вул. Алма-Атинська, Алуштинська, Алтайська та ін.).

7.1.11. Урбаноніми, пов'язані із соціально-економічними явищами (вул. Будівельників, Аграрна, Рибалок, Авіаційна тощо).

7.1.12. Урбаноніми, пов'язані з назвами народів (вул. Слов'янська, Українська, Грузинська та ін.).

7.2. За лінгвістичним принципом:

7.2.1. Слов'янські урбаноніми.

7.2.2. Дослов'янські урбаноніми (давньоіранські, тюркські).

7.2.3. Старогрецькі урбаноніми.

7.2.4. Змішані урбаноніми.

7.3. За морфологічним принципом.

7.4. За історико-стратиграфічним принципом (урбаноніми, які належать до певної історичної епохи).

8. Дата виникнення урбаноніма:

8.1. Офіційна (за матеріалами Постанов виконавчих комітетів міських Рад Дніпропетровщини).

8.2. Не офіційна.

9. Дата перейменування урбаноніма.

10. Принцип номінації урбаноніма до перейменування.

11. Додаткові відомості про об'єкт номінації.

Важливим у реєстрі даних «Урбаноніми міст і містечок Дніпропетровщини» є питання транслітерації назв, яка створюється для міжнародного використання. Правила перекладу українських географічних назв за допомогою букв латинського алфавіту були рекомендовані резолюцією Десятої конференції ООН із стандартизації географічних назв та з урахуванням Постанови Кабінету Міністрів України «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» [6].

На даний момент реєстр даних «Урбаноніми міст і містечок Дніпропетровщини» містить 8641 назву. Усі урбаноніми поділено на 13 категорій, серед яких: бульвар (15 назв), вулиця (6850 назв), житловий масив (17 назв), заїзд (2 назви), майдан (2 назви), мікрорайон (7 назв), площа (29 назв), проспект

1	Власна географічна назва урбаноніма	Назва урбаноніма латиницею	Категорія урбаноніма
6927	Воронцова	Vorontsova	проспект
6928	Гагаріна	Gagarina	проспект
6929	Гагаріна	Gagarina	проспект
6930	Газети «Правда»	Gazety Pravda	проспект
6931	Героїв	Geroiv	проспект
6932	Дзержинського	Dzerzhynskogo	проспект
6933	Дружби Народів	Druzhyby Narodiv	проспект
6934	Ілліча	Illicha	проспект
6935	Калініна	Kalinina	проспект
6936	Карла Маркса	Karla Marksa	проспект
6937	Карла Маркса	Karla Marksa	проспект
6938	Карла Маркса	Karla Marksa	проспект
6939	Карла Маркса	Karla Marksa	проспект
6940	Кірова	Kirova	проспект
6941	Комсомольський	Komsomolskii	проспект

Рис. Фрагмент реєстру даних «Урбаноніми міст і містечок Дніпропетровщини»
(створений автором за матеріалами [4, 7])

(39 назв), провулок (1586 назв), проїзд (21 назва), тупик (52 назви), узвіз (18 назв), шосе (3 назви). Реєстр побудований за алфавітним принципом.

Висновки. Реєстр «Урбаноніми міст і містечок Дніпропетровщини» як систематизована база даних може бути використаний для наукового географічного аналізу сучасних та історичних урбанонімів, проведення класифікацій урбанонімів за різними ознаками на регіональному рівні, для створення

картографічних творів. Перспективними завданнями дослідження є розширення принципів номінації урбанонімів, а також виділення у реєстрі урбанонімів, які б відображали національну ментальність регіону та підкреслювали б його оригінальність за допомогою мовної вишуканості.

**Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор Л.І. Зеленська**

Література:

1. Басик С.Н. Общая топонимика: Учеб. пособ. для студ. географ. ф-та / С.Н. Басик. — Минск: БГУ, 2006. — 200 с.
2. Белей О.О. Сучасна українська ергонімія / О.О. Белей. — Ужгород: [б/в.], 1999. — 112 с.
3. Географические топонимы и их классификация: [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.geodesire.ru/dgirs-713-1.html>
4. Зеленська Л.І. Топонімія Дніпропетровської області: Навч. посіб. / Л.І. Зеленська. — Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2001. — 56 с.
5. Подольская Н.В. Некоторые формы славянизации иноязычных топонимов (на материале Новгородской территории) / Н.В. Подольская // Географические названия. — М.: Географгиз, 1962. — № 58. — С. 220–228.
6. Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею із змінами і доповненнями Кабінетом Міністрів України: Постанова Каб. Мін. України від 27 січ. 2010 р. № 55 // Збір урядових актів України. — 2013. — № 55.
7. Про затвердження переліків найменувань проїздів та об'єктів, розташованих на території міста Дніпропетровська: Рішення Дніпропетр. міськради. — Дніпропетровськ, 2013. — 47 с.
8. Суперанская А.В. Имя через века и страны / А.В. Суперанская. — М.: Наука, 1967. — 91 с.
9. Титаренко А.А. Місце урбанонімів у загальній класифікації онімів / А.А. Титаренко // Структура і семантика мовних одиниць. Філологічні студії. — 2013. — Вип.9. — Ч. 2. — С. 171–180.
10. Тлумачний словник: [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.prostoweb.kiev.ua>